

การรับรู้สิทธิของแรงงานภาคการเกษตรในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์
Perception of the rights of agricultural workers in Surin Province

¹อนันตชา ทองใบ, ²นิภาพรรณ เจนสันติกุล และ ³ฐาลินี สังขจันทร์
¹Anantacha Thongbai, ²Nipapan Jentsantikul and ³Thalinee Sangkachan

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University

¹E-mail: anantacha.t@kkumail.com, ²E-mail: nipajen@kku.ac.th, ³E-mail: thalisa@kku.ac.th

Received 29/11/2025 | Revised 29/12/2025 | Accepted 29/12/2025

บทความวิจัย (Research Article)

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ พื้นที่วิจัย คือ ตำบลตระแสง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 367 คนใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการรับรู้สิทธิเกษตรกรของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.52, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.86) โดยมีช่องทางการรับรู้มากที่สุดจากเกษตรกรด้วยตนเอง (ค่าเฉลี่ย = 4.00, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.76) รองลงมา การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย = 3.90, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.88) และน้อยที่สุด วิทยู (ค่าเฉลี่ย = 2.18, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.10) องค์ความรู้จากงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนากระบวนการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการเกษตรและช่วยให้เกษตรกรเข้าถึงสิทธิและปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: การรับรู้; สิทธิ; ภาคการเกษตร

ABSTRACT

This research article aims to study the level of awareness regarding agricultural rights of farmers in Trasaeng Subdistrict, Mueang Surin District, Surin Province. It is a quantitative research. The research area is Trasaeng Subdistrict, Mueang Surin District, Surin Province. Data were collected from a sample of 367 people using a simple random sampling method. The research tool was a questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results showed that farmers' awareness of agricultural rights in Trasaeng Subdistrict, Mueang Surin District, Surin Province was at a high level overall (mean = 3.52, standard deviation = 0.86). The most common channel for awareness was from farmers themselves (mean = 4.00, standard deviation = 0.76), followed by public relations from government agencies (mean = 3.90, standard deviation = 0.88), and the least popular was radio (mean = 2.18, standard deviation = 1.10). The body of knowledge from this research will be useful to government agencies in developing processes to raise awareness of agricultural rights and help farmers access their rights and act correctly.

Keywords: Perception; Rights; Agricultural workers

บทนำ

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและสนธิสัญญาระหว่างประเทศ ระบุว่าสิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วยสิทธิตามธรรมชาติและสิทธิที่มีกฎหมายรับรอง โดยสิทธิมนุษยชนที่มีกฎหมายรับรองนั้นประเทศไทยได้เข้าร่วมรับรอง “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” ของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศ ดังนั้นบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงได้กำหนดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้ทุกคนตระหนักในความสำคัญของสิทธิมนุษยชนและเป็นแนวทางปฏิบัติต่อกันในฐานะเพื่อนมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน โดยตระหนักว่าทุกคนมีสิทธิในชีวิต มีสิทธิในการยอมรับนับถือ และมีสิทธิในการดำรงชีวิตและพัฒนาตนเองตามแนวทางที่ถูกต้อง โดย “สิทธิมนุษยชน” (Human Right) หมายถึง สิทธิที่มนุษย์ทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองทั้งความคิดและการกระทำที่ไม่มีการล่วงละเมิดได้ โดยได้รับการคุ้มครอง (ณรงค์ เหลาธีระเชาวน, 2556; อุดม งามเมืองสกุล, 2561)

ทั้งนี้สิทธิมนุษยชนไม่เพียงแต่ครอบคลุมในเรื่องของสิทธิพลเมืองโดยทั่วไปเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงสิทธิทางการเกษตรของเกษตรกรหรือแรงงานในภาคการเกษตร ซึ่งหมายถึง สิทธิที่เกษตรกรควรที่จะได้รับหรือพึงมีตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิในการได้รับการพัฒนาที่ดินทำกินและแหล่งน้ำ สิทธิในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต่อการทำการเกษตร เช่น ปุ๋ย เมล็ดพันธุ์พืช และเครื่องจักรกลทางการเกษตร สิทธิในการได้รับการคุ้มครองทางการเกษตรตามกฎหมาย เช่น การประกันราคาสินค้าทางการเกษตร และการคุ้มครองผลผลิตทางการเกษตรจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ สิทธิในการได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐในด้านต่าง ๆ เช่น การให้ความรู้ในการทำการเกษตร การฝึกอบรมทางการเกษตร การเปิดโอกาสทางการตลาดหรือจัดหาตลาดในการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร และการจัดหาแหล่งเงินทุนในการทำการเกษตรให้แก่เกษตรกร รวมไปถึงสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการทำการเกษตรให้เกิดความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ (อุดม งามเมืองสกุล, 2561)

สิทธิต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเศรษฐกิจภาคการเกษตรนับเป็นภาคส่วนที่สำคัญกับเศรษฐกิจภูมิภาคของไทยและเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้กับประชาชนที่มีถิ่นอาศัยในภูมิภาค (ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี, 2567) ประเทศไทยมีพื้นที่ทางการเกษตรที่สามารถใช้ประโยชน์ได้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีพื้นที่ทางการเกษตรกว่า 65 ล้านไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่

มากที่สุดในประเทศไทย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมชาติ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) อีกทั้งยังเป็นแหล่งปลูกพืชทางการเกษตรที่สำคัญ เช่น ข้าวหอมมะลิ อ้อย มันสำปะหลัง และพืชชนิดอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ประชากรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่อสร้างรายได้และเลี้ยงชีพของตนเองและครอบครัว

อย่างไรก็ตาม กลุ่มประชากรที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมหรือแรงงานภาคการเกษตรบ่อยครั้งมักถูกผูกติดและเป็นภาพสะท้อนความยากจนของประชากรไทย เนื่องจากภาคเกษตรกรรมเป็นแหล่งรองรับแรงงานขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ ถึงร้อยละ 40 ของกำลังแรงงานทั้งหมด ถึงกระนั้นเกษตรกรกลับเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคงด้านรายได้ ความแปรปรวนของสภาพอากาศที่ส่งผลต่อผลผลิตตามฤดูกาล ทำให้ ต้นทุนของผลผลิตมีราคาสูง สวนทางกับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ตกต่ำและสามารถสร้างรายได้ได้น้อย (สถาบันนโยบายสาธารณะและการพัฒนา, 2563) และเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในหลายประการ อาทิ การไม่ทราบถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของตนเองตามกฎหมาย การถูกเอารัดเอาเปรียบจากนายจ้างหรือพ่อค้าคนกลาง การขาดการคุ้มครองตามกฎหมาย และการเข้าถึงทรัพยากรหรือปัจจัยทางการผลิต เกษตรกรในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวนมาก โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ยังรับรู้สิทธิทางการเกษตรของตนอยู่ในระดับต่ำ ไม่เข้าใจและขาดการเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ที่รัฐจัดทำให้และสิ่งที่คุณควรได้รับ ซึ่งล้วนเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของประชาชนกลุ่มนี้ โดยในงานวิจัยของอรทัย อินตะไชยวงศ์ และกฤติน จันท์สนธิมา (2562) เรื่อง สิทธิเกษตรกรในการจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี และงานวิจัยของพิมพ์ชนก ชาญวิจิต (2563) เรื่องผลกระทบข้อตกลง CPTPP ต่อสิทธิเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย ต่างระบุว่าสิทธิของเกษตรกรเป็นเรื่องสำคัญและควรรับรู้ข้อมูลกฎหมายต่าง ๆ ดังนั้นเพื่อทำความเข้าใจบริบทของปัญหานี้ในเชิงลึก จึงจำเป็นต้องพิจารณาสถานการณ์เฉพาะพื้นที่ที่เป็นตัวแทนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โดยจังหวัดสุรินทร์เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยคัดเลือกมาศึกษา ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ 1) เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางการเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ทั้งหมด 5,077,535.00 ไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม 3,926,065.36 ไร่ (77.33% ของพื้นที่ทั้งหมด) เป็นพื้นที่นา 3,145,893.16 ไร่ พืชไร่ 375,594.77 ไร่ ไม้ยืนต้นและไม้ผล 388,393.28 ไร่ โดยมีพื้นที่ชลประทาน 194,233 ไร่ (4.95% ของพื้นที่เกษตรกรรม) มีพื้นที่รับประโยชน์จากน้ำ 225,587 ไร่ (5.75% ของพื้นที่เกษตรกรรม) อีกทั้งยังมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปีมากถึง 3,116,731 ไร่ และรวมพื้นที่พืชเศรษฐกิจอื่น ๆ อาทิ มันสำปะหลัง ยางพารา อ้อยโรงงาน อีกเป็นจำนวนมาก (สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2568) ข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเกษตรกรรมยังคงเป็นภาคเศรษฐกิจหลักของจังหวัด อีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งพื้นที่โดยทั่วไปใช้ในการประกอบอาชีพทำนา พืชไร่ หรือเกษตรผสมผสานของประชาชน (องค์การบริหารส่วนตำบลตระแสง, 2567) โดยเฉพาะการปลูกข้าวหอมมะลิที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศและระดับนานาชาติ รวมทั้งยังมีการทำไร่มันสำปะหลัง อ้อย ยางพารา และพืชเศรษฐกิจอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด 2) เป็นจังหวัดที่มีประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร อีกทั้งมีพื้นที่เกษตรกรรมมากถึงร้อยละ 77 ของพื้นที่ทั้งหมด และเป็นจังหวัดสำคัญที่ผลิตข้าวหอมมะลิในประเทศ และ 3) จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า จังหวัดสุรินทร์แทบไม่มีกรณีร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิเกษตรกรเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีจำนวนกรณีร้องเรียนเพียง 1-2 กรณีเท่านั้น ซึ่งอาจ

สันนิษฐานได้ว่า เกษตรกรในพื้นที่อาจมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิเกษตรกรอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว หรืออาจเป็นไปได้ว่าเกษตรกรยังไม่ทราบว่ามิช่องทางหรือหน่วยงานใดที่สามารถยื่นเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิเกษตรกรได้

จากเหตุผล 3 ประการข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์จำนวนไม่น้อยยังคงเผชิญกับข้อจำกัดในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานด้านการเกษตร เช่น สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร สิทธิในการเข้าถึงปัจจัยการผลิตที่จำเป็น และสิทธิในการได้รับการคุ้มครองหรือสนับสนุนจากภาครัฐอย่างทั่วถึง โดยปัญหาสำคัญที่อาจพบได้คือ เกษตรกรจำนวนมากยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิของตนเองตามกฎหมาย ส่งผลให้ไม่สามารถใช้สิทธิเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางการเกษตรของตนได้อย่างเต็มที่ อีกทั้งยังมีความเสี่ยงที่จะถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลไกตลาดหรือผู้ประกอบการรายใหญ่ ตลอดจนการเผชิญกับความผันผวนของราคาผลผลิต และภัยธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตร ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการรับรู้สิทธิของเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจหลักของประเทศสามารถที่จะปกป้องตนเองและใช้สิทธิที่พึงมีได้อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจภาคเกษตรของจังหวัดสุรินทร์และภาคตะวันออกเฉียงเหนืออย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคตและการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องเริ่มต้นจากการทำความเข้าใจการรับรู้สิทธิของเกษตรกรในระดับพื้นที่

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวถึงข้างต้น เป็นที่มาของบทความวิจัยนี้โดยมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับการรับรู้สิทธิเกษตรกร ผ่านช่องทางการรับรู้สิทธิทางการเกษตรของเกษตรกร และศึกษาระดับการรับรู้สิทธิเกษตรกรของเกษตรกร เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในส่วนของกลุ่มงานส่งเสริมและเฝ้าระวังสถานการณ์สิทธิมนุษยชน ในการพัฒนาแนวทางการสร้างการรับรู้สิทธิทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงสิทธิทางการเกษตรต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึง และเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ทางบวกต่อการบริหารงานของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในส่วนของกลุ่มงานส่งเสริมและเฝ้าระวังสถานการณ์สิทธิมนุษยชนให้มีประสิทธิภาพในระยะยาวต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาระดับการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิทางการเกษตรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

การทบทวนวรรณกรรม

สิทธิเกษตรกรในประเทศไทย

กฎหมายของไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิ เกษตรกร มีอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และในพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ส่วนที่ 12 ได้รับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่น หรือชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม ในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะไม่ได้ให้การคุ้มครองสิทธิของเกษตรกรโดยตรง แต่เนื่องจากชุมชนท้องถิ่นส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นชุมชนที่ดำรงชีพอยู่บนฐานการเกษตร สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร

จึงอาจถือได้ว่า รัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิของเกษตรกรในการจัดการ การบำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพันธุกรรมพืชอย่างสมดุลและยั่งยืน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

หมวด 6 แผนนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

(2) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญโดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

(3) จัดให้มีมาตรการกระจายการถือครองที่ดินเพื่อให้ประชาชนสามารถมีที่ทำกินได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

(4) จัดให้มีทรัพยากรน้ำที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคของประชาชน รวมทั้งการประกอบเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และการอื่น

(5) ส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า รวมทั้งพัฒนาและสนับสนุนให้มีการผลิตและการใช้พลังงานทางเลือกเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงด้านพลังงานอย่างยั่งยืน

มูลนิธิชีววิถี (2551 อ้างถึงใน สงกรานต์ จิตรกร, 2552) ได้กล่าวถึงสิทธิเกษตรกรของประเทศไทยไว้ ดังนี้

สิทธิเกษตรกร เป็นสิทธิที่ไม่ค่อยได้รับการพูดถึงมากนัก ทั้งที่กว่าร้อยละ 60 ของคนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นฐานรากของประเทศ และมีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกระจายตัวในทุกภาคของประเทศ อีกทั้งผลผลิตทางการเกษตรทั้งที่ถูกแปรรูป และยังไม่ผ่านการแปรรูปเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญอย่างใดก็ดี สิทธิเกษตรกร มีความสัมพันธ์เชิงซ้อนกลับสิทธิชุมชนและเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามจารีต ประเพณี วัฒนธรรมแต่ละท้องถิ่น ซึ่งถูกผลักดันเคลื่อนไหวจนได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญทั้งฉบับ พ.ศ. 2540 พ.ศ. 2550 และ พ.ศ. 2560 แต่ในทางปฏิบัติสิทธิดังกล่าวก็ยังไม่ได้รับการคุ้มครองจากกลไกของรัฐเท่าที่ควร สิทธิเกษตรกรเป็นสิทธิพื้นฐานของคนส่วนใหญ่ในสังคมไทยที่พึงได้รับการรับรองและส่งเสริมให้มีการปฏิบัติในทางกฎหมายอาจจำแนกได้ ดังนี้

1) สิทธิในที่ดินทำกิน โดยสภาพข้อเท็จจริงแล้วเกษตรกรไทยเป็นเกษตรกรบนที่เช่า เช่น ชาวนาในภาคกลาง เกษตรกรรับจ้างในภาคใต้ ได้แก่ คนที่กรีดยาง ลูกจ้างตายหญ้าในสวนปาล์ม และเกษตรกรที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ของตนเองมาหลายชั่วอายุคน แต่ในความเป็นจริงส่วนมากของเกษตรกรเหล่านั้น ไม่มีเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิต เพราะเป็นฐานในการกำหนดรูปแบบการผลิตที่เกษตรกรมีสิทธิในการตัดสินใจ

2) สิทธิในน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร น้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูกที่ดินแต่ละพื้นที่ของแต่ละครอบครัวจะมีน้ำใช้อย่างพอเพียงได้ผ่านข้อตกลงร่วมกันของชุมชนในการจัดการน้ำ ในภาคเหนือจะมีระบบเมืองฝาย ทางภาคใต้ในบางชุมชนก็มีการทำท่อน้ำเพื่อใช้ร่วมกัน สิทธิในน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรจึงเป็นสิทธิของเจ้าของที่ดินแต่ละแปลงและสิทธิของชุมชนแต่ในปัจจุบันการแย่งชิงน้ำเป็นปัญหาใหญ่ คนที่อยู่ริมน้ำ คนที่อยู่ต้นน้ำก็มีสิทธิใช้น้ำก่อน คนที่มีทุนก็สามารถผันน้ำมาใช้ได้มากกว่าเกษตรกรรายย่อย เป็นระบบมือใครยาวสาวได้สาวเอา ในขณะที่เดียวกันรัฐก็ให้ความสำคัญกับกิจกรรมนอกภาคการเกษตรที่ใช้น้ำ

จำนวนมาก เช่น ธุรกิจสนามกอล์ฟที่รองรับการท่องเที่ยว การผลิตกระแสไฟฟ้าจากเขื่อนขนาดใหญ่เพื่อรองรับการพัฒนา เป็นต้น

3) สิทธิในทรัพยากรทางพันธุกรรมพืช ซึ่งรวมถึงการคัดเลือกสรรพันธุ์ การเก็บ การรักษา วิธีการใช้ประโยชน์ ซึ่งสถานการณ์ในขณะนี้อยู่ในภาวะที่ถูกแย่งชิงประโยชน์ในรูปแบบของการรับรองสิทธิของนักปรับปรุงพันธุ์ผ่านข้อตกลงระหว่างประเทศ ทั้งที่พันธุกรรมที่นำไปปรับปรุงนั้นคือพันธุกรรมที่ได้จากท้องถิ่น และผ่านการปรับปรุงคัดสรรจนถึงการนำมาใช้ประโยชน์จากบรรพบุรุษของแต่ละกลุ่มชนมาอย่างยาวนาน เช่น ปัญหาข้าวบาสมชาติ (ข้าวพื้นเมืองของสาธารณรัฐอินเดีย) ข้าวหอมมะลิของไทยใน ขณะที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติยอมรับว่า เกษตรกรมีสิทธิในการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ และคัดเลือกพันธุ์ไว้ใช้ปลูกต่อ

4) สิทธิในการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ ซึ่งเป็นสิทธิของชุมชนและเกษตรกรในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการจัดการและการใช้ประโยชน์ตามที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ ประเทศไทยมีความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรอย่างอุดมสมบูรณ์ซึ่งเป็นชุมชนทรัพย์ที่มีมูลค่ามหาศาลถ้ารู้จักนำมาใช้

5) สิทธิในการกำหนดราคาพืชผลผลิตทางการเกษตร ที่ผ่านมากษตรกรมีสถานะเป็นเพียงลูกจ้างในแปลงเกษตรของตนเอง รับจ้างผลิตตามกระแสความต้องการของตลาดราคาของพืชผลถูกกำหนดโดยกลไกทางการค้าทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ โดยอ้างความต้องการของผู้ซื้อโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนที่แท้จริงที่เกษตรกรได้ลงทุน สิทธิในการกำหนดราคาผลผลิตทางการเกษตรจึงเป็นสิทธิที่สำคัญมากต่อการนำไปสู่การพลิกเปลี่ยนวิถีของประเทศ ที่ทำให้คนส่วนใหญ่ของประเทศพ้นภาวะความจนและลดช่องว่างทางสังคม

6) สิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันท่วงที การรับรู้ข่าวสารนับเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในปัจจุบันเพื่อเตรียมความพร้อมและเพื่อรับสถานการณ์ใหม่ที่อาจส่งผลกระทบต่อเกษตรกร

สรุปได้ว่าผลการทบทวนวรรณกรรม ผู้วิจัยนำแนวคิดหลักการข้างต้นมาใช้ในการอธิบายและสื่อสารข้อมูลให้เกษตรกรรับทราบและนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

บทความวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิทางการเกษตรของเกษตรกรและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 เรื่องระหว่างปี 2557-2566 โดยคัดสรรตัวแปรที่เกี่ยวข้องจากเกณฑ์จำนวนความถี่ ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ ช่องทางการรับรู้สิทธิทางการเกษตรของเกษตรกร ในพื้นที่ตำบลระแส อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ระดับการรับรู้สิทธิทางการเกษตรของเกษตรกร ทัศนศึกษา ตำบลระแส อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ผ่านการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรในตำบลตระแสง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 4,377 คน (รายงานข้อมูลตำบลตระแสงจากกระทรวงสาธารณสุข ณ 6 กันยายน 2568) สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย โดยกลุ่มตัวอย่างจะต้องมีคุณสมบัติ คือ เป็นเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรและยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนเกษตรกร โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ Taro Yamane จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 367 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 1) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และรายได้ และ 2) ปัจจัยพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร ลักษณะการถือครองที่ดิน ประสบการณ์ในการทำการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่ม และแหล่งเงินทุนในการทำการเกษตร โดยเป็นข้อคำถามให้เลือกเติมเครื่องหมาย หน้ากลุ่มข้อความที่กำหนดให้ตามความเป็นจริง

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับช่องทางการรับรู้สิทธิทางการเกษตร ประกอบด้วย โทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียง อินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ การจัดอบรมให้ความรู้โดยหน่วยงานของภาครัฐ เกษตรกรด้วยกันเอง และสมาชิกในครอบครัว ซึ่งมีตัวชี้วัดของแต่ละคำถาม 5 ระดับ ประกอบด้วย 1) รับรู้น้อยที่สุด 2) รับรู้บ้าง 3) รับรู้ปานกลาง 4) รับรู้มาก และ 5) รับรู้มากที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับระดับการรับรู้สิทธิเกษตรกร ประกอบด้วย สิทธิในที่ดินทำกิน สิทธิในน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร สิทธิในทรัพยากรทางพันธุกรรมพืช สิทธิในการใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิในการกำหนดราคาพืชผลผลิตทางการเกษตร และสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันทั่วถึง ซึ่งมีตัวชี้วัดของแต่ละคำถาม 5 ระดับ ประกอบด้วย 1) รับรู้น้อยที่สุด 2) รับรู้บ้าง 3) รับรู้ปานกลาง 4) รับรู้มาก และ 5) รับรู้มากที่สุด

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของเกษตรกร

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือแบบสอบถาม ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง ด้วยการใช่วิธีการหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามหรือค่าสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหา (IOC : Index of item objective congruence) ของผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน คือ 1) อาจารย์ที่ปรึกษา 2) รองศาสตราจารย์ ดร.ปิยะพร ตันณีกุล และ 3) นางสาวศศิวิมล ทองกลม ได้ค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของเนื้อหาเท่ากับ 1.00

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ผลโดยใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายคุณลักษณะข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล

ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนสมาชิกในครัวเรือน รายได้ จำนวนพื้นที่ทำการเกษตร ลักษณะการถือครองที่ดิน ประสบการณ์ในการทำการเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่ม และแหล่งเงินทุนในการทำการเกษตร และระดับการรับรู้สิทธิเกษตรกรของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ วิเคราะห์ผลโดยใช้วิธีการหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้มาตรวัดอันดับ (Rating Scale) เป็นแบบสอบถาม ที่มีลักษณะการตอบเป็นการประเมินความมากน้อย ใช้มาตรวัดของ Likert Scale โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ 1= รับรู้น้อยที่สุด 2= รับรู้ปานกลาง 3= รับรู้ปานกลาง 4= รับรู้มาก และ 5= รับรู้มากที่สุด โดยแปลผลคะแนนด้วยค่าเฉลี่ยที่มีค่าตั้งแต่ 1.00-5.00 พิจารณาจากคะแนนอันตรภาคชั้น ซึ่งมีเกณฑ์การแปลผล ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.21-5.00 หมายถึง ระดับการรับรู้มากที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.41-4.20 หมายถึง ระดับการรับรู้มาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 2.61-3.40 หมายถึง ระดับการรับรู้ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.81-2.60 หมายถึง ระดับการรับรู้ปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.80 หมายถึง ระดับการรับรู้น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

ระดับการรับรู้สิทธิทางเกษตรของเกษตรกรของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.52, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.86) สรุปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับการรับรู้สิทธิทางเกษตรของเกษตรกร

ข้อความ	ระดับการรับรู้		
	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	แปลผล
1. ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิในการมีหรือใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกและทำการเกษตรอย่างมั่นคง ไม่ถูกเอาเปรียบหรือถูกยึดที่ดินไปโดยไม่เป็นธรรม	3.65	0.84	มาก
2. ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิในการเข้าถึงแหล่งน้ำ เช่น น้ำจากชลประทาน น้ำบาดาล หรือน้ำฝน เพื่อใช้ในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์อย่างเพียงพอ	3.51	0.84	มาก
3. ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิในการเก็บ รักษา แลกเปลี่ยน หรือใช้พันธุ์พืชท้องถิ่น พันธุ์พื้นบ้านในการเพาะปลูก เพื่อสืบทอดและใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร	3.40	0.93	ปานกลาง
4. ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ พืช สมุนไพร สัตว์ท้องถิ่น เพื่อประกอบอาชีพเกษตรโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	3.31	0.86	ปานกลาง
5. ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิรวมกลุ่มหรือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยกันกำหนดราคาผลผลิต เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ไม่ให้ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง	3.50	0.85	มาก
6. ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิได้รับข้อมูล เช่น ราคาพืชผล ข่าวสารด้านการเกษตร นโยบายภาครัฐ หรือความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ อย่างชัดเจนและทันเวลา	3.72	0.86	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.52	0.86	มาก

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า

อันดับ 1 ข้อที่ 6 ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิได้รับข้อมูล เช่น ราคาพืชผล ข่าวสารด้านการเกษตร นโยบายภาครัฐ หรือความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐอย่างชัดเจนและทันเวลา อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.72, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.86) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 40.33 รับรู้ในระดับมาก ร้อยละ

34.88 รับรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 19.35 รับรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 4.36 รับรู้ในระดับน้อย และ ร้อยละ 1.09 รับรู้ในระดับน้อยมาก

อันดับ 2 ข้อที่ 1 ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิในการมีหรือใช้ที่ดินเพื่อการเพาะปลูกและทำการเกษตรอย่างมั่นคงไม่ถูกเอาเปรียบหรือถูกยึดที่ดินไปโดยไม่เป็นธรรม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.65, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.84) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 40.87 รับรู้ในระดับมาก ร้อยละ 36.78 รับรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 15.53 รับรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 6.27 รับรู้ในระดับน้อย และร้อยละ 0.54 รับรู้ในระดับน้อยมาก

อันดับ 3 ข้อที่ 2 ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิในการเข้าถึงแหล่งน้ำ เช่น น้ำจากชลประทาน น้ำบาดาล หรือน้ำฝน เพื่อใช้ในการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์อย่างเพียงพอ อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.51, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.84) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 41.42 รับรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 38.69 รับรู้ในระดับมาก ร้อยละ 11.44 รับรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 6.81 รับรู้ในระดับน้อย และร้อยละ 1.63 รับรู้ในระดับน้อยมาก

อันดับ 4 ข้อที่ 5 ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิรวมกลุ่มหรือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยกันกำหนดราคาผลผลิต เช่น ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ไม่ให้ถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.50, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.85) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 40.60 รับรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 39.51 รับรู้ในระดับมาก ร้อยละ 10.90 รับรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 7.08 รับรู้ในระดับน้อย และร้อยละ 1.91 รับรู้ในระดับน้อยมาก

อันดับ 5 ข้อที่ 3 ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิในการเก็บรักษา แลกเปลี่ยน หรือใช้พันธุ์พืชท้องถิ่น พันธุ์พื้นบ้าน ในการเพาะปลูกเพื่อสืบทอดและใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.40, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.93) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 39.78 รับรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 37.60 รับรู้ในระดับมาก ร้อยละ 9.81 รับรู้ในระดับมากที่สุด ร้อยละ 8.45 รับรู้ในระดับน้อย และร้อยละ 4.36 รับรู้ในระดับน้อยมาก

และอันดับ 6 ข้อที่ 4 ท่านทราบว่าเกษตรกรมีสิทธิในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ พืชสมุนไพร สัตว์ท้องถิ่น เพื่อประกอบอาชีพเกษตรโดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.31, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.86) โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.87 รับรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 37.33 รับรู้ในระดับมาก ร้อยละ 9.54 รับรู้ในระดับน้อย ร้อยละ 5.45 รับรู้ในระดับมากที่สุด และร้อยละ 3.81 รับรู้ในระดับน้อยมาก โดยมีช่องทางการรับรู้มากที่สุดจากเกษตรกรด้วยกันเอง (ค่าเฉลี่ย = 4.00, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.76) รองลงมา การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย = 3.90, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.88) และน้อยที่สุด วิทยุ (ค่าเฉลี่ย = 2.18, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.10)

อภิปรายผลการวิจัย

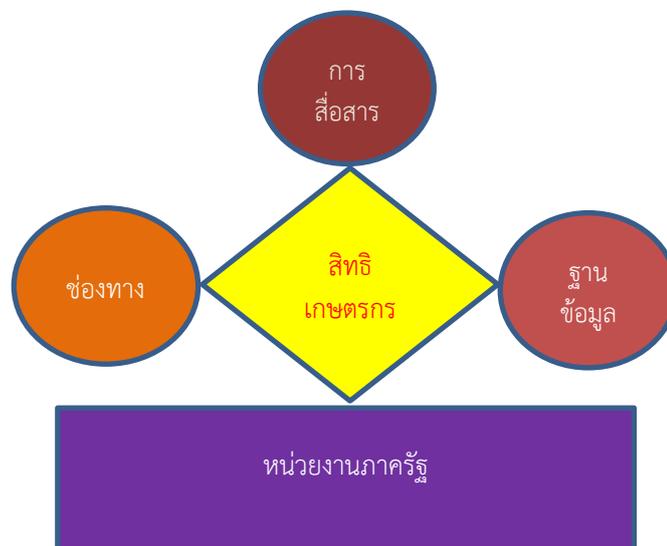
ระดับการรับรู้สิทธิทางเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.52, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.86) โดยมีช่องทางการรับรู้มากที่สุดจากเกษตรกรด้วยกันเอง (ค่าเฉลี่ย = 4.00, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.76) โดยสิทธิดังกล่าวมีความสอดคล้องตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และมูลนิธิชีววิถี (2551 อ้างถึงในสงกรานต์ จิตรากร, 2552) ที่ได้กล่าวถึงสิทธิเกษตรกรของประเทศไทย ควรครอบคลุมสิทธิในที่ดินทำกิน สิทธิในน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร สิทธิในทรัพยากรทางพันธุกรรมพืช สิทธิในการใช้

ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ สิทธิในการกำหนดราคาพืชผลผลิตทางการเกษตร และสิทธิในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและทันท่วงที ซึ่งผลการวิจัยไม่สอดคล้องกับงานชญาณ์พิมพ์ พรหมจันทร์ (2563) ที่ได้ทำการศึกษารื่อง การรับสื่อทางการเกษตรของเกษตรกร ในอำเภอพระพรหม จังหวัด นครศรีธรรมราช ที่ผลการวิจัย พบว่า การรับสื่อข้อมูลข่าวสารทางการเกษตรในชีวิตประจำวันของ เกษตรกรโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยช่องทางสื่อที่รับมากที่สุด คือ สื่อออนไลน์ และไม่ สอดคล้องกับงานของ ภัตตรา สุขกาญจนะ, นครเศ รังควัต, พุฒิสรรรคเคื้อคำ และพยะ พละปัญญา (2567) ที่ทำการศึกษารื่อง การรับรู้สารสนเทศทางการเกษตรผ่านสื่อของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรรับรู้ความเหมาะสมของเนื้อหาและข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากสื่อประเภทต่าง ๆ ทั้ง 6 ประเภท ได้แก่ สื่อบุคคล (เจ้าหน้าที่รัฐ) สื่อบุคคล (ภาคเอกชน) วิทยุโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ พบว่า ในภาพรวมมีระดับการรับรู้ปานกลางโดยระดับการรับรู้ด้านความเหมาะสมของเนื้อหาและข้อมูลข่าวสาร มีค่าเฉลี่ยมาก คือ สื่อบุคคล (เจ้าหน้าที่รัฐ) รองลงมา คือ สื่อโทรทัศน์ สื่อบุคคล (ภาคเอกชน) สื่อออนไลน์ สื่อวิทยุ และน้อยที่สุด คือ สื่อสิ่งพิมพ์

ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้สิทธิเกษตรกรของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอเมือง สุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ มีความสนใจและติดตามข้อมูลสิทธิเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และมีการ แลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างเกษตรกรด้วยกัน อย่างไรก็ตามในเชิงของปัญหาของเกษตรกรในการรับสื่อทาง การเกษตร ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของข้อมูลและระยะเวลาที่ทำการสื่อสาร โดยเกษตรกรมีความเห็นสอดคล้อง กันว่า ภาครัฐควรมีการสื่อสารสิทธิของเกษตรกรให้ทั่วถึง เพื่อลดการถูกเอาเปรียบจากนายทุน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการวิจัย ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 สิทธิทางเกษตรของเกษตรกร

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าการสร้างการรับรู้สิทธิทางการเกษตรจะต้องเริ่มจากการสื่อสารที่ ชัดเจน โดยเนื้อหาของการสื่อสารต้องเข้าใจง่ายทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษร การสื่อสารด้วยภาพและการ สื่อสารด้วยวาจา และมีช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงง่าย โดยหน่วยงานภาครัฐควรกำหนดวิธีที่จะใช้ เป็น ช่องทางในการแบ่งปันข้อมูลระหว่างกันเพื่อสร้างเครือข่ายและการเรียนรู้ร่วมกัน อาทิ การพบปะกลุ่ม

เกษตรกร จดหมายข่าว แผ่นพับ วิดีโอ เป็นต้น โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิทางเกษตรของเกษตรกรครบถ้วน และเป็นปัจจุบัน นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลของเกษตรกรและมีระยะเวลาในการสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ

สรุป

จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะเห็นได้ว่ามีความสัมพันธ์สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล ทั้งด้านสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากร สิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และหลักประกันในการดำเนินชีวิต ซึ่งสภาพปัญหาสิทธิเกษตรกรในประเทศไทยเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อน ครอบคลุมทั้งมิติทางกฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และสิทธิมนุษยชน ซึ่งสะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างที่เกษตรกรต้องเผชิญมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศและสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยรวม ผลการวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่าระดับการรับรู้สิทธิทางเกษตรของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลตระแสง อำเภอมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากในเรื่องราคาพืชผล ข่าวสารด้านการเกษตร นโยบายภาครัฐ หรือความช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐอย่างชัดเจนและทันเวลาโดยมีช่องทางการรับรู้มากที่สุดจากเกษตรกรด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปปฏิบัติ

ผลจากการวิจัย พบว่า ช่องทางการรับรู้มากที่สุดมาจากเกษตรกรด้วยตนเอง รองลงมา การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐ และน้อยที่สุด วิทยุ ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐ ควรมีการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร การใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงข้อมูลสิทธิเกษตรกรได้สะดวกขึ้น ประกอบกับควรมีการพัฒนากระบวนการรวบรวมข้อมูลข่าวสารทางการเกษตร เช่น การรวบรวมข้อมูลไว้ในที่เดียว จัดทำข้อมูลให้มีความชัดเจน มีการอัปเดตข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรอย่างทันทั่วถึงและเกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยอาจจัดทำเป็นแอปพลิเคชันหรือการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลด้านการเกษตรไว้ในสถานี่ราชการในพื้นที่หรือสถานที่ส่วนกลางในหมู่บ้านที่มีอยู่เดิมแล้วเพื่อไม่ให้เกิดการใช้งบประมาณที่มากเกินไป หรืออาจมีการประชาสัมพันธ์ผ่านผู้นำชุมชนในการให้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรแก่เกษตรกรที่อยู่ในแต่ละหมู่บ้าน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบ การสร้างการรับรู้สิทธิเกษตรกรจะต้องเริ่มจากการสื่อสารที่ชัดเจน ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับระดับการรับรู้สิทธิเกษตรกรในแต่ละประเด็น โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจบริบท ประสบการณ์ และทัศนคติของเกษตรกรอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น และควรศึกษาการเปรียบเทียบระดับการรับรู้สิทธิเกษตรกรระหว่างพื้นที่ที่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐกับพื้นที่ที่ไม่ได้รับการส่งเสริมหรือระหว่างพื้นที่ชนบทกับพื้นที่ใกล้เมือง เพื่อค้นหาความแตกต่างในบริบทของพื้นที่ที่อาจมีผลต่อระดับการรับรู้สิทธิเกษตรกรในพื้นที่ที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

- ชญาน์พิมพ์ พรหมจันทร์. (2563). การรับสื่อทางการเกษตรของเกษตรกร ในอำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธีรพงษ์ นันทะคำ. (2559). การรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากสื่อมวลชนของเกษตรกร ในอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ณรงค์ เหลาธีระเชาวน์. (2556). สิทธิมนุษยชน. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2568 จาก https://elibrary.constitutionalcourt.or.th/document/read.php?bibid=1131&cat=4&typ=4&file=Individual_Study_45.pdf.
- พิมพ์ชนก ชาญวิจิต. (2563). ผลกระทบข้อตกลง CPTPP ต่อสิทธิเกษตรกรรายย่อยในประเทศไทย. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*. 6(2), 14-22.
- ภัสสรฯ สุขกาญจนะ, นครเศศ รังควัต, พุฒิสรรคเครือคำ และปยะ พลปะญญา. (2567). การรับรู้สารสนเทศทางการเกษตรผ่านสื่อของเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารผลิตภัณฑ์การเกษตร*. 6(1), 131-139.
- ศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ ทีทีบี. (2567). เกษตรกรไทยติดกับดักรายได้ต่ำ ไร้เส้นห์ดึงดูดแรงงานรุ่นใหม่. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2568 จาก <https://policywatch.thaipbs.or.th/article/agriculture-9>.
- สงกรานต์ จิตรกร. (2552). สิทธิเกษตรกรเกี่ยวกับพันธูกรรมพืช. *วารสารวิชาการข้าว*. 3 (2), 1-3.
- สถาบันนโยบายสาธารณะและการพัฒนา. (2563). *อนาคตภาคเกษตรกรรมไทย*. สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2568 จาก <https://ippd.or.th/future-of-thai-agricultural-sector/>.
- สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2568). *ข้อมูลด้านการเกษตรของจังหวัดสุรินทร์*. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2568 จาก <https://www.opsmoac.go.th/surin-dwl-files-471491791124>.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมชาติ, สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *พาส่องเบิ่ง ภาพรวมเกษตรกรรมในภาคอีสาน*. สืบค้นเมื่อ 1 กรกฎาคม 2568 จาก <https://isaninsight.kku.ac.th/archives/3789>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลตระแสง. (2567). *สภาพพื้นที่*. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2568 จาก <https://www.trasang.go.th/index.php>.
- อรทัย อินตะไชยวงศ์ และกฤติน จันท์สนธิมา. (2562). สิทธิเกษตรกรในการจัดการพื้นที่ชายฝั่งยื่น: ศึกษากรณีการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดอุทัยธานี. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 6(2), 84-95.
- อุดม งามเมืองสกุล. (2561). มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองส่งเสริมและพัฒนาระบบเกษตรพันธสัญญา. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*. 11(2), 79-104.